

วิเคราะห์มุมมองของกวีต่อสตรีไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 ผ่านหนังสือนารีเรืองนาม
Writers' Perspective Analyzing on Women in the Reign of King Rama VI
through "Nareeruengnam" Book

กุลภัสสร คำหนูไทย^{1*} จุฑารัตน์ สุขทองสา² ชนิสรา มณีวงษ์³ และมนต์ชัย ผ่องศิริ⁴

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยขอนแก่น 123 ถ.มิตรภาพ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40002

*E-mail: koonlapas.kk@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์สตรีที่ได้รับการยกย่อง ในหนังสือนารีเรืองนาม สมัยรัชกาลที่ 6 ผ่านแนวคิดสตรีนิยมและเพศภาวะ การดำเนินการครั้งนี้ ใช้การศึกษาแบบวิจัยเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลทางวิชาการ เช่น วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ThaiJo, ThaiLIS เป็นต้น สตรีถูกยกย่องในหนังสือนารีเรืองนาม แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มสตรีไทย, กลุ่มสตรีตะวันตก, และ กลุ่มสตรีในวรรณคดี

ผลการศึกษาถกเถียงว่า มุมมองของกวีต่อสตรีไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นชุดค่านิยมเกิดจาก มโนทัศน์ของบุรุษเพศ ในการวางกรอบบทบาทของสตรี ให้มีลักษณะ เป็นภรรยาที่ดี มารดาที่ดีและบุตรที่ดีของสถาบันครอบครัว ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยสุโขทัยตลอดจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัชกาลที่ 6 “สตรีไทยได้รับการยกย่อง” หนังสือนารีเรืองนาม ถูกนำเสนอตามกรอบของจารีตประเพณีที่มีศาสนาพุทธเป็นศูนย์กลาง สตรีไทยจึงถูกบีบขับให้อยู่ในกรอบของระบบ โครงสร้างทางสังคมที่บุรุษเพศเป็นคนกำหนด นำเสนอให้สตรีนั้นเอาเป็นเยี่ยงอย่าง โดยการสอดแทรก วาทกรรมผ่านชนชั้นนำให้สตรีไทยนั้นรักชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เกิดเป็นค่านิยมที่ถูกจัดขึ้น แบบที่บุรุษเพศคาดหวัง ในการนำสถานะเพศเข้ามาแบ่งแยกความเป็นเพศชาย-เพศหญิงในบริบทสังคมไทย

คำสำคัญ: สตรีที่ถูกยกย่อง, แนวคิดสตรีนิยม, แนวคิดเพศภาวะ

Abstract

This paper aims to analyze glorified women of Nareeruengnam book in the reign of King Rama VI through the concepts of Feminism and Gender. The Documentary Research was applied to analyze the related documents from academic resources such as Humanities and Social Sciences Journal - Khon Kaen University, ThaiJo, and ThaiLIS, etc. The book divide glorified women into three groups are the Thai-women, Western-women, and literature women.

The paper argues that the writer's perspective on Thai women in the reign of King Rama VI was imposed by men's standard in framing the role of women to be good wives, good mothers, and good daughters of the family institution. It had happened since the Sukhothai period through the Rattanakosin period. In the reign of King Rama VI, Thai women who were praised in literature of Nareeruengnam book - it was presented according to the customary framework that Buddhism played an important role in laying the foundations of Thai life practice. The Thai women were

forced into a system that was defined by men's structure though love their nation, religion, and the monarchy. Resulting in values that are allocated according to the *masculinity* that men expect by bringing the gender status to divide male and female in Thai society.

Keyword: Glorified women, Feminism, and Gender.

ที่มาและความสำคัญ

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลายเริ่มมีการเข้ามาของชนชาติตะวันตก ที่มาพร้อมกับความคิดเรื่อง “ความศิวิไลซ์” เกิดเป็นความเจริญรุ่งเรืองของสิ่งที่มีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย บทบาทของสตรีจึงมีการส่งเสริมให้มีความเท่าเทียมกับความเป็นชายมากขึ้น เป็นยุคเริ่มแรกในการพยายามทำลายมายาคติการเอาวัดเอาเปรียบสตรี ในสมัยรัชกาลที่ 4 บทบาทของสตรีจึงเริ่มเปลี่ยนแปลงไปที่ละเล็กทีละน้อย โดยเริ่มที่ชนชั้นสูงเป็นส่วนแรกก่อน การรับเอาวิทยาการสมัยใหม่และวัฒนธรรมจากชาติตะวันตกมาปรับปรุงประเทศให้ทันสมัย อาทิ ด้านการปกครอง ด้านเศรษฐกิจและการปรับปรุงทางการศึกษามีส่วนสำคัญมากในการเปลี่ยนแปลงสภาพของสตรีไทย สมัยรัชกาลที่ 5 บริบทสังคมของสตรีไทยพัฒนาอย่างก้าวกระโดด การได้รับการศึกษาของสตรีเป็นกุญแจสำคัญในการทำให้สตรีเป็นที่ยอมรับในสังคม ในสมัยนี้จึงเกิดโรงเรียนของสตรีเป็นจำนวนมาก แบ่งประเภทของโรงเรียนออกเป็น 3 ประเภทได้แก่ โรงเรียนสตรีโดยคณะมิชชันนารี โรงเรียนโดยรัฐ และโรงเรียนที่จัดตั้งโดยเอกชน รวมถึงโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพเกิดขึ้นอีกด้วย คือ โรงเรียนอาชีพครูและโรงเรียนพยาบาลวิชาชีพ เพื่อผลิตครูในการออกสั่งสอนให้แก่นักเรียนทั่วไป จนทำให้มีการขยายการศึกษาสำหรับสตรีไปในหัวเมืองต่าง ๆ พร้อมทั้งปรับปรุงหลักสูตรสำหรับการศึกษา เพื่อพัฒนาต่อไป (มานิชญ์ มูลทรัพย์, 2555)

ถัดมาสมัยรัชกาลที่ 6 ความเป็นสตรีเพศได้เพิ่มความเข้มข้นมากขึ้น เกิดการปรับเปลี่ยนการแสดงออกของสตรีหลายอย่าง ซึ่งทรงใช้พระราชนิพนธ์ทั้งที่เป็นบทความ บทละคร เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับการเข้าสมาคมของสตรี โดยเฉพาะพระราชนิพนธ์ที่สะท้อนถึงแนวคิดของการยกย่องสถานภาพและส่งเสริมบทบาทของสตรีให้มีความชัดเจน ประกอบกับการศึกษาภาคบังคับระดับประถมที่บังคับให้ทั้งสตรีและบุรุษศึกษาเหล่าเรียน และในสมัยนี้ความคิดเกี่ยวกับชาตินิยมเริ่มเข้ามามีบทบาทที่สำคัญ ทำให้ในหลักสูตรการศึกษาและผลงานต่างๆมีการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับชาตินิยมเข้าไปด้วย (มานิชญ์ มูลทรัพย์, 2555) หลังจากนั้น แนวคิดของตะวันตกจึงเปิดรับเข้ามาในสังคมไทยอีกมากมาย หนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของผู้หญิงจึงถูกนำเสนอเป็นครั้งแรก “นารีเรื่อรนาม” ก็เป็นหนึ่งในหนังสือที่ถูกนำเสนอเช่นกัน เนื้อหานำเสนอการยกย่องสตรีที่มีเกียรติและความสามารถในแผ่นดิน ที่ทำคุณงามความดีให้กับสังคมและแผ่นดินบ้านเกิด เป็นการรวบรวมบทประพันธ์ที่กล่าวยกย่องเกียรติคุณของสตรีชั้นสูง 15 ท่าน โดยประพันธ์ถึงสตรีในสยามสตรีในวรรณคดี และสตรีตะวันตก ถูกประพันธ์โดยบุรุษ ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่แก่สตรีชั้นสูงในราชสำนักเป็นที่แรก ทำให้เกิดเป็นผลงานเกี่ยวกับเรื่องเพศ ความเสมอภาคของชาย-หญิงและความคิดเรื่องชาตินิยมโดยผ่านวาทกรรมประดิษฐ์ที่รัฐสร้างขึ้นมา เพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับผู้อ่านที่เป็นสตรี ให้เป็นตัวอย่างที่ดี และบุรุษเพศในการให้เกียรติสตรีในฐานะภรรยาและเพื่อนคู่คิดที่ดี

บทความนี้จึงวิเคราะห์ให้เห็นถึงบทบาทของผู้หญิง ในหนังสือ “นารีเรื่องนาม” ถูกรวบรวม ในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นเอกสารประวัติศาสตร์ในการนำเสนอสตรีครั้งแรก ที่ผ่านการเขียนของบุรุษ เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม จากการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดทางตะวันตกที่เริ่มเข้ามาพร้อม แนวคิดสตรีนิยม ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 6 นับว่าเป็นช่วงของคลื่นลูกแรกสำหรับการเรียกร้องสิทธิความเสมอภาคของผู้หญิงทั่วโลก(first-wave feminism) เกิดเป็นคำถามว่า มุมมองของผู้เขียนหนังสือ นารีเรื่องนามที่มีการกล่าวถึงสตรีแรกเริ่ม ในบทบาทของผู้หญิงในยุคสมัยนั้นเป็นอย่างไร ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาถึงทัศนคติที่มองผ่านมุมมองของกวี ที่มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในบริบทสังคมและ ส่งผ่านความคิดนั้นถึงสังคมในปัจจุบัน โดยใช้แนวคิดสตรีนิยม และเพศภาวะ เข้ามาวิเคราะห์ให้ บทความนี้มีความสมบูรณ์ในการสะท้อนสังคมผ่านหนังสือเรื่องนี้ที่เปรียบเสมือนจุดเริ่มต้นของการ เปลี่ยนแปลงในเรื่องความเท่าเทียมทางเพศที่กำลังเกิดขึ้น ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ใช้การศึกษา เอกสาร (Documentary research) เป็นแนวทางศึกษาวิจัย โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าโดยใช้ วิธีการวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่นวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ThaiJo, ThaiLIS เป็นต้น

บททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

งานวิชาการในสังคมไทยส่วนใหญ่เน้น ศึกษางานที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับ เพศชายเป็นหลัก ซึ่งในงานเขียนเกี่ยวกับสตรีมักจะพบเห็นเป็นส่วนน้อย ผลงานที่ศึกษานั้นแบ่ง ออกเป็น 2 ประเด็น ประเด็นแรกเกี่ยวกับสตรีไทยในสังคมไทย มาโนชญ์ มุลทรัพย์ (2555) ได้สรุป เกี่ยวกับ บริบทสังคมไทยที่สตรีมีการเปลี่ยนแปลงในสมัยรัตนโกสินทร์ จากนั้นเด่นพงษ์ แสนคำ (2561) กล่าวถึงการสอดแทรกค่านิยมสังคมไทย เกิดเป็นประเด็นที่สอง เกี่ยวกับแนวคิดสตรีนิยม และเพศภาวะในงานเขียนของไทย โดยกล่าวเป็นภาพรวมที่ว่า สตรีไทยนั้น ถูกทำให้แสดงออกทาง สังคมที่ควบคุมพฤติกรรมของสตรี ที่แบ่งแยกความเป็นเพศระหว่างบุรุษ-สตรี จนเกิดเป็นการ เรียกร้องความเท่าเทียมของสตรีในสังคมผ่านรูปแบบต่างๆ เช่น งานของฉลาดชาย รมิตานนท์ (2556) นำเสนอเกี่ยวกับความหมายและคำอธิบายโดยรวมเกี่ยวกับ เพศ เพศสภาพ(เพศภาวะ)และ แนวคิดสตรีนิยม ส่วนงานดวงหทัย บุรณเจริญกิจ (2560) และอรอนงค์ โฆษิตพิพัฒน์ (2562) นำเสนอถึง แนวคิดสตรีนิยมที่ผ่านขบวนการขับเคลื่อนทางสังคมที่มองผ่านวาทกรรมของสังคม หรือ งานสุชาดา ทวีสิทธิ์ (2550) อุดมการณ์ วาทกรรมทางสังคมเข้ามาบีบคั้น ทำให้เห็นถึงความ หลากหลายทางเพศภาวะและเพศวิถีในสังคมไทย เป็นต้น

ภูมิหลังหนังสือนารีเรื่องนาม

เป็นหนังสือรวบรวมบทประพันธ์ที่กล่าววักย่องเกียรติคุณของสตรี 15 ท่าน และเตือนใจ ผู้ชายให้ตระหนักถึงความเท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชายในสังคมปีตาธิปไตย จากกวี 15 ท่าน มี การตีพิมพ์และเผยแพร่ครั้งแรกในหนังสืออนุสรณ์งานศพคุณหญิงอ่องวิทยา ปรีชามาตย์ เมื่อ พ.ศ. 2462 ไม่ปรากฏคำนำอธิบายเรื่องหรือสาเหตุในการรวบรวมหนังสือฉบับนี้ มีเนื้อหาจำนวน 109 หน้า แบ่งออกเป็น 15 เรื่อง เนื่องจากเป็นหนังสือสำหรับสตรีชนชั้นสูงที่ประพันธ์โดยพระมหากษัตริย์ และขุนนางที่สำคัญ คำประพันธ์จึงประกอบไปด้วย โคลง ลิลิต กาพย์ และกลอนสลับทันไป

แนวคิดสตรีนิยมและเพศภาวะกับสตรีไทย

สมัยรัชกาลที่ 6 เป็นจุดเริ่มต้นที่สตรีได้รับการผลักดันในหลายบทบาทเพื่อให้ทัดเทียมกับบุรุษดังเช่นสังคมตะวันตก ในระหว่างที่สังคมไทยกำลังพัฒนาไปนั้น สังคมตะวันตกก็เผยแพร่แนวคิดต่างๆต่อหลายประเทศทั่วโลก ไทยจึงได้รับแนวคิดจากตะวันตกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แนวคิดสตรีนิยมคลื่นลูกที่ 1 นั้นเกิดขึ้นตรงกับการเปลี่ยนแปลงสังคมในสมัยรัชกาลที่ 6 พอดี ซึ่งแนวคิดช่วงแรกพยายามผลักดันให้สตรีชนชั้นสูงนั้นออกมาสู่สังคมสาธารณะมากขึ้น เพื่อต้องการได้รับการยอมรับจากสังคมในการเข้าสมาคมเคียงคู่มากับบุรุษ ถือเป็นเรื่องดีแล้ว ในโลกตะวันตกสตรีได้มีโอกาสเรียกร้องการเลือกตั้งเช่นเดียวกับบุรุษ ขณะที่สังคมไทยเริ่มจากงานประพันธ์และการศึกษาของสตรีในการเริ่มต้น ซึ่งถือว่าเป็นผลต่อความคิดที่สำคัญต่อสตรีไทย โดยจากอดีตถึงปัจจุบัน บทบาทของสตรีไทยได้ถือว่าเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก แต่เดิมสตรีไทยยอมรับในสถานะภาพที่ด้อยกว่าบุรุษเพศ และระบบของสังคม ซึ่งในปัจจุบันความคิดของผู้คนได้เปลี่ยนแปลงไป สตรีเกิดการตั้งคำถามต่อความเชื่อเดิม ที่เสนอว่าผู้หญิงมีสถานะที่ด้อยกว่าผู้ชาย และความแตกต่างของผู้หญิงกับผู้ชายเป็นเรื่องที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เกิดการตั้งคำถาม หากอธิบาย จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อเปลี่ยนแปลงความเชื่อเหล่านี้ตลอดจนสภาพแห่งความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศนี้ (อรอนงค์ โฆษิตพิพัฒน์, 2562) แนวคิดสตรีนิยม จึงเป็นกรอบความคิดหลากหลายที่เชื่อมโยงกันที่ใช้วิเคราะห์ สภาพความเป็นจริงทางสังคมในเรื่องความไม่เท่าเทียมของเพศสภาพชาย-หญิงที่ถูกสร้างขึ้นมาปรากฏอยู่ในสถาบันทางสังคมของเรา (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2556) ส่วนแนวคิดเพศภาวะเริ่มมาพร้อมกับแนวคิดสตรีนิยมในช่วงแรก เกิดการแบ่งแยกเพศชายและหญิงออกจากกันอย่างชัดเจน เมื่อเวลาผ่านไปจึงเกิดเป็นคาดหวังต่อความเป็นหญิงชายที่แตกต่างกันกลายมาเป็นที่มาของปัญหาในเรื่องบทบาททางเพศ ทำให้เกิดเป็นการผลักดันเรื่องความเท่าเทียม ซึ่งสามารถนำแนวคิดเพศภาวะมาอธิบายเพิ่มเติม โดยสตรีเริ่มตระหนักถึงการถูกจำกัดจากการใช้เพศมาตัดสิน และวิเคราะห์เกี่ยวกับพฤติกรรม ความหมายทางวัฒนธรรม ในการจำแนกความแตกต่างระหว่างเพศ โดยมองที่สังคมเป็นตัวกำหนด ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ในแต่ละสังคมนั้น (สุชาดา ทวีสิทธิ์, 2550)

ผลการศึกษา

จากการศึกษาบทประพันธ์เกี่ยวกับสตรีทั้งหมดของหนังสืออนารีเรื่องนาม ผู้ศึกษาสามารถแบ่งกลุ่มของสตรีทั้งหมดได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มสตรีไทย กลุ่มสตรีตะวันตก กลุ่มสตรีในวรรณคดี สตรีที่ได้รับการยกย่องนี้ล้วนเป็นสตรีของกลุ่มชนชั้นสูง เป็นการกล่าวถึงการเป็นสตรีที่ดีในบริบทของสังคมสมัยนั้น และการที่กวีใช้คำประพันธ์ที่เป็นโคลง ลิลิต กาพย์ และกลอน สลับกันไป เหมาะกับกลุ่มชนชั้นสูงที่ได้รับการศึกษา สามารถเข้าใจคำประพันธ์ได้ สำหรับสามัญชนนั้นอาจจะทำความเข้าใจยากได้ยาก

กลุ่มสตรีในหนังสืออนารีเรื่องนามที่ได้รับการยกย่องจากบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงและเป็นตัวอย่างในการสอนให้ผู้หญิงยึดถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ผู้ศึกษาสามารถแบ่งการยกย่องสตรีในด้านต่าง ๆ ของกวีได้เป็น 2 ประการ คือ ความเป็นชาตินิยม และคุณลักษณะของสตรีที่ดี

ประการที่ 1 ความเป็นชาตินิยม

นารีเรื่องนาม เป็นหนังสือที่กวีหลายท่านได้รวบรวมสตรีที่คณงามความดี หรือลักษณะเด่นที่เกี่ยวกับชาตินิยมที่ควรยกย่อง เน้นการยกย่องสตรีเกี่ยวกับความรักชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เพื่อให้สตรีในสังคมนับถือและนำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต สตรีที่ได้รับการยกย่องในนารีเรื่องนามด้านความเป็นชาตินิยม ได้แก่ ท้าวเทพกษัตรี แครวริน ดักลาส ท่านโม้ (สตรีที่ได้รับการยกย่องในบทท่านโม้มี 5 ท่าน คือ ท้าวเทพกษัตรี ท้าวศรีสุนทร พระสุริโยทัย ท้าวสุรนารีและนางอมรา) พระราชินีวิคตอเรีย นางกะเวลล์ นางเพติต์ นางอลิองส์ เจ้าหญิงมเดอะ ลัมบัลล์ ฟลอเรนซ์ ไนทิงเกล และพระแม่จันทน์เทวี โดยตัวอย่างคำประพันธ์บางส่วนที่หยิบยกมาประกอบความเป็นชาตินิยมคือบทคำเรึงสดุดี สตรีไทรนกรบ ของท้าวเทพกษัตรี ประพันธ์โดย กรมมราธิป

เกิดเป็นไทยชายหญิงไม่นั่งขลาด	แสนสมัครรักชาติศาสนา
กตัญญูสู้ตายถวายชีวา	ต่อเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินสิ้นทุกคน
ยามสบายปล่อยชายเป็นนายทหาร	ครั้นเกิดการศึกเสียเมื่อขัดสน
พวกผู้หญิงใช้จะทิ้งนั่งอับจน	ออกต่างชวนช่วยช่วยม้วยไม่กลัว

ถอดบทประพันธ์ได้ใจความว่า ไม่ว่าจะชายหรือหญิง ล้วนต้องมีความรักในชาติและศาสนา กตัญญูต่อเจ้าฟ้าของแผ่นดินทุกพระองค์ ในยามปกติผู้ชายก็ไปเป็นทหาร แต่ในยามที่มีศึกสงคราม ผู้หญิงก็ไม่ควรนั่งนอนใจ ออกรบร่วมกับผู้ชายเพื่อปกป้องประเทศชาติ

สะท้อนให้เห็นว่าชาตินิยมเริ่มเป็นรูปธรรม ในการปลูกฝังความรักชาติที่ไม่ว่าบุรุษหรือสตรี มีหน้าที่ในการปฏิบัติที่ทัดเทียมกันเพื่อขับเคื้อนประเทศให้เดินไปข้างหน้า ความเป็นชาตินิยมจึงถูกนำเสนอในวรรณกรรมประติษฐ์ที่นิยมใช้ผ่านงานนิพนธ์ เกิดเป็นการวางรากฐานของแนวคิดชาตินิยม เพื่อแสดงออกถึงความเป็นคนดีตามที่รัฐไทยได้นิยามไว้ว่า “คนดีต้องเป็นผู้แสดงออกถึงความรักชาติ และเทิดทูนต่อสถาบันหลักอันได้แก่ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์” (เด่นพงษ์ แสนคำ, 2561)

ประการที่ 2 คุณลักษณะของสตรีที่ดี

นารีเรื่องนาม เป็นหนังสือที่นอกจากจะนำเสนอสตรีที่มีความเป็นชาตินิยมแล้ว ยังมีสตรีที่ได้รับการยกย่องในการมีคุณลักษณะของสตรีที่ดีตามกรอบแนวคิดของคนไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 อีกด้วย สตรีที่ได้รับการยกย่องในด้านการมีคุณลักษณะของสตรีที่ดี ได้แก่ นางนพมาศ นางอมรา พระราชินีวิคตอเรีย นางวิสาขา นางมัทรี และฟลอเรนซ์ ไนทิงเกล โดยตัวอย่างคำประพันธ์บางส่วนของคุณลักษณะสตรีที่ดีปรากฏในบทประพันธ์ของนางมัทรี ประพันธ์โดย พระวรวงศ์วิสิฐ มีใจความดังนี้

นารีนี้เปรียบด้วย	บาทหลัง คชนา
บุรุษประดุจดั่ง	บาทหน้า
บาทหลังไปแก้กั๊ง	ก้าวเรียบ ตามเฮย
คชก็แล่นไปล้ำ	ลูด้าวแดนประสงค์

ถอดบทประพันธ์ได้ใจความว่า เป็นสตรีที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นภรรยาและเป็นข้างเท้าหลังที่ดีของสามี คอยก้าวเดินตาม ทำให้ครอบครัวเจริญก้าวหน้า

สะท้อนให้เห็นถึงกรอบความคิดของคนในสมัยนั้นว่า สตรีต้องยึดถือหลักจารีตและศาสนา ต้องเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติของสตรีไทยตามคติโบราณ อาทิ กิริยามารยาทเรียบร้อย ระมัดระวังรักษาชื่อเสียงเกียรติยศของตน ดูแลกิจการบ้านเรือนไม่ให้บกพร่อง เก่งการครัว รู้จักแต่งกายแต่พอ

งาม ต้องมีการศึกษาดี รู้หนังสือพอสมควรและรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ (กรรกริรมย์ สุวรรณานนท์, 2524 อ้างใน ดวงหทัย บูรณเวจริญกิจ, 2560)

จากการวิเคราะห์บทประพันธ์ 2 ประเภทของกวีนั้น สังเกตเห็นว่ากวีมีการยกย่องถึงสตรีที่เป็นสตรีทางตะวันตกและสตรีในวรรณคดีมากกว่าสตรีไทย โดยสตรีตะวันตกที่กล่าวถึงมีทั้งหมด 6 ท่าน สตรีในวรรณคดี 5 ท่าน และสตรีไทยนั้นมีเพียงแค่ 4 ท่านเท่านั้น ทำให้เห็นว่าในสมัยนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับการยกย่องสตรีไทยเท่าที่ควร ในงานนิพนธ์ต่างๆ ยังคงจำกัดอยู่เพียงสตรีในประเทศที่มีความเจริญทางวิทยาการแล้ว และสตรีตามวรรณคดีที่กวีเลือกมา เห็นว่ากวียังคงนึกถึงอุดมคติของการเป็น “สตรีที่ดี” ตามแบบของจารีตประเพณี ที่ต้องการให้ปฏิบัติตาม เป็นเหมือนการสร้างวาทกรรมประดิษฐ์ที่กดทับบทบาทของสตรีไทย หากใครต้องการได้รับการยกย่อง จะต้องทำหน้าที่ เป็นแม่ ภรรยา และบุตรที่ดี ควบคู่ไปกับ รักษาชาติ ศาสนา และสถาบัน ถึงจะถูกเรียกว่า “สตรีที่ดี” เห็นชัดว่ากวียังคงยึดติดความเชื่อเกี่ยวกับสตรีในการเป็น ช่างทำหลัง เนื่องจากกวีนั้นพยายามเสนอบทบาทของสตรีตามจารีต ซึ่งเป็นการสร้างมายาคติในการครอบงำการแสดงออกการแบ่งแยกโดยใช้ “เพศ” ในการนำเสนอบทบาทของสตรีให้มีสถานะในสังคมแคบลง ทำให้มีการจำกัด สิทธิ เสรีภาพ และโอกาสของสตรี แม้ว่ารัชกาลที่ 6 จะพยายามนำเสนอบทบาทสตรีให้มีความเท่าเทียมกับบุรุษ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า การสร้างความเท่าเทียมนั้น เป็นเพียงการเสริมว่าเท่าเทียม สืบเนื่องจากการครอบงำของแนวคิดทางสังคมที่เราเรียกว่าชายเป็นใหญ่ ปฏิเสธไม่ได้ว่าสังคมให้ความสำคัญกับบุรุษเพศ ถึงสังคมพยายามจะทำความเข้าใจกับบทบาทสตรีให้เปิดกว้างขึ้น อย่างไรก็ตาม ต้องอยู่ภายใต้โครงสร้างสังคมโดยเพศชายอีกที การเลือกกวีที่เป็นบุรุษทั้งหมดและการยกย่องสตรีเกี่ยวกับสตรีชั้นสูงและสตรีที่เป็นข้าบาทบริจาของขุนนาง ไม่ได้ยกย่องถึงสตรีสามัญชนทั่วไป สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในระดับชั้นทางสังคมเช่นกัน จากการแบ่งชนชั้นปกครอง (ชนชั้นสูง) และชนชั้นที่ถูกปกครอง ทำให้เห็นว่ากวีไม่ได้เล็งเห็นถึงอิสรภาพของสตรีในตอนนั้น เพราะกวีให้สตรีอยู่ในระบบและเดินตามรอยของบริบทสังคม ส่งผลให้เกิดการกดทับบทบาททางเพศอย่างไม่รู้ตัว เกิดเป็นค่านิยมปลูกฝังความคิดของสตรี จนนำไปสู่สภาวะไร้อำนาจในสังคม ปัญหานี้เกิดจากเพศสภาพที่ถูกสร้างขึ้นโดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและวัฒนธรรมของสังคม ที่บีบบังคับไปกับความคิดของผู้คนและอบรมปลูกฝังความเป็นบทบาทของสตรี-บุรุษ ที่ไม่ใช้การกำหนดเพศตามลักษณะทางธรรมชาติที่ติดตัวมา แต่เป็นเงื่อนไขที่ดัดแปลงเป็น “วาทกรรม” อย่างหนึ่งในการกำหนดบทบาทของผู้คนในสังคม(ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2556) ซึ่งสิ่งนี้จำเป็นต้องนำไปสู่ความสัมพันธ์ของบุรุษและสตรีที่ต้องได้รับการเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเป็นธรรมและเท่าเทียมให้มากที่สุด เพราะทุกคนถือเป็นมนุษย์ที่ควรได้รับการยกย่องเท่ากัน และการนิยามเกี่ยวกับเพศสภาพก็มีใจตัวตัดสินว่า สามารถที่จะทำอะไรก็ได้ เพราะเพศสภาพนั้น ถือว่ามีความลื่นไหล ไม่ตายตัว ที่เปลี่ยนไปตามความทันสมัยของบริบททางสังคม

สรุปผลและอภิปรายผล

1.สรุปผล

หนังสือนารีเรืองนามเป็นหนังสือที่ในขณะนั้น แนวคิดตะวันตกเริ่มเข้ามาในสังคมไทย แนวคิดสตรีนิยมช่วงแรกจึงเป็นการพยายามผลักดันสตรีให้มีความเท่าเทียมกับบุรุษ ซึ่งในสมัยรัชกาล

ที่ 6 บ้านเมืองเกิดความศิวิไลซ์ที่ได้รับเข้ามาจากอิทธิพลตะวันตก พระองค์ทรงใช้บทประพันธ์ เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่แนวคิด ทำให้ “ความเป็นนางในวรรณคดี” หรือสตรีในจินตนาการหลายท่านเป็นแบบอย่างของสตรีไทย ประกอบกับบทประพันธ์ ประเภทกาพย์ กลอนที่ประพันธ์ขึ้น เพื่อสตรีชนชั้นสูงนั้นสามารถเข้าใจ แสดงถึง สตรีไทยที่มีตัวตนจริงๆ นั้นมีผลต่อความคิดของกวีในสมัยนั้นไม่มากนัก ซึ่งกวีไม่ได้ทำความเข้าใจถึงสตรีเท่าที่ควรนัก และมุมมองของกวีเกี่ยวกับความหลากหลายของสตรีนั้นยังจำกัด โดยกวีนั้น ได้รับมายาคติ ในเรื่องความคาดหวังของบุรุษเพศที่มีต่อเพศหญิง แสดงออกมาในรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ หรือการสร้างภาพลักษณ์สตรีในการแสดงออก ทำให้เห็นว่าสตรีในสมัยนั้นไม่ได้มีการแสดงออกเท่าที่ควร

2.อภิปรายผล

จากการศึกษามุมมองของกวีต่อสตรีไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 ผ่านหนังสืออนารีเรื่องนาม มองว่า มุมมองของกวีที่เป็นบุรุษเพศในหนังสืออนารีเรื่องนาม เป็นสิ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรมหรือสังคมที่เป็นตัวสร้างความเป็นเพศ คือการคาดหวังว่าต้องปฏิบัติตัวอย่างไร คิดอย่างไร หรือแม้แต่ความคาดหวังจากเพศตรงข้าม กวีนั้นคาดหวังว่าสตรีในสังคมไทยต้องเป็นแบบที่ตัวเองนั้นคาดหวัง ซึ่งหล่อหลอมมาจากสังคมไทย ทำให้ทั้งบุรุษและสตรีเพศต้องปฏิบัติตามที่สังคมกำหนด การที่กวีมีความคาดหวังต่อสตรีไทย เป็นผลพวงจากการสร้างความแตกต่างทางสังคมผ่านวาทกรรม ที่มาจากความเชื่อ จารีต ประเพณี ระบบการปกครอง เกิดเป็นอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันของสถานะสตรีในสังคม สตรีที่ได้รับการยกย่องล้วนเป็นคนชนชั้นสูง เมื่อมองผ่านความจริง สตรีควรได้รับความเท่าเทียมและการได้รับความเป็นธรรมจากทั้งสถานะทางเพศที่เป็นรองและจากความเสมอภาคของสตรีเพศด้วยเช่นกัน ถือเป็นความเชื่อมโยงกับการสนับสนุนแนวคิดเพศภาวะ ในการศึกษาเพื่อให้เห็นภาพของการวางสถานะภาพทางสังคมไทย เป็นส่วนช่วยเสริมความเป็นเหตุเป็นผลของแนวคิดสตรีนิยมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ในการกำหนดตัวตนและพื้นที่ของสตรีในสังคมไทย การใช้เพศภาวะเป็นตัวกำหนดหน้าที่ ภาพลักษณ์ และคุณค่าทางสรีระของสตรี เป็นสิ่งที่ถูกสร้างเป็นกรอบแนวคิดผ่านการดำเนินชีวิตและทัศนคติทางสังคม ซึ่งบุรุษและสตรีมีโครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ทำให้เกิดเป็นการเรียกร่องสิทธิสตรีที่แสดงออกทางหน้าที่ บทบาทและการต่อรองเชิงอำนาจทางสังคม

หนังสืออนารีเรื่องนามถือเป็นผลงาน ส่งผลสำคัญในการกำหนดการตัดสินใจที่เข้าถึงอำนาจที่จะกำหนดชะตาชีวิตของสตรี ในอดีตถึงปัจจุบัน ที่บางส่วนยังคงมีการยอมรับถึงสถานะภาพที่เป็นรองของตนเองอยู่ เกิดเป็นความท้าทายของนักสตรีนิยมและเพศภาวะ ว่าจะทำอย่างไรให้ปัญหาที่สตรีกำลังเผชิญอยู่นั้น จะได้รับการแก้ไขและเกิดความเป็นธรรมแก่สังคมต่อไปในภายภาคหน้า ที่ต้องช่วยกันหาทางออกในอนาคต ว่าสตรีไทยจะมีส่วนร่วมสำคัญในการปกป้องสิทธิของตนเอง ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและในระดับกลุ่ม เพื่อยกระดับให้สตรีในสังคม เป็นเสมือนฐานสำคัญ ในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยให้ดีขึ้น

3.ข้อเสนอแนะ

สามารถศึกษาระบบโครงสร้างทางสังคมแบบปิตาธิปไตยเพิ่มเติม เนื่องจากเป็นส่วนสำคัญที่สะท้อนออกมาในข้อค้นพบจากการวิเคราะห์หนังสืออนารีเรื่องนาม เพราะสามารถนำมาศึกษาอุดมคติของบุรุษเพศในสังคม ในเรื่องของอำนาจหน้าที่เหนือกว่า

ประโยชน์ที่ได้รับ

จากการวิเคราะห์มุมมองของกวีต่อสตรีไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 ผ่านหนังสือนารีเรื่องนาม แสดงให้เห็นว่างานวิชาการส่วนใหญ่ในยุคนั้นยังคงศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของกวีที่เป็นบุรุษเพศมากนั้น ซึ่งการหยิบยกหนังสือนารีเรื่องนามมาศึกษา สะท้อนให้เห็นว่า วิวัฒนาการทางด้านความคิดของสังคมนั้นค่อยเป็นค่อยไป การศึกษาหนังสือนารีเรื่องนามถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการสอดแทรกบรรทัดฐานทางสังคม ที่แฝงไว้หลายส่วน ไม่ว่าจะเป็นตัวกวี บทประพันธ์ที่กวีเลือกใช้ หรือแม้แต่เนื้อหาเอง ทำให้ได้รับประโยชน์ในการศึกษาสถานะทางสังคม ในการนำหนังสือนารีเรื่องนามไปศึกษา ถือเป็น การกำเนิด ผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ยังสามารถต่อยอดผลการศึกษาเพิ่มเติม ในมุมมองใหม่ก็สามารถทำได้เช่นกัน

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก อาจารย์มนต์ชัย ผ่องศิริ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำแนะนำและคำปรึกษา ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง คณะผู้วิจัยตระหนักถึงความตั้งใจจริงและความทุ่มเทของอาจารย์และขอขอบคุณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่เห็นถึงศักยภาพของคณะผู้วิจัย ช่วยสนับสนุนทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

อนึ่ง คณะผู้วิจัยหวังว่า บทความฉบับนี้จะมีประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษา จึงขอมอบส่วนดีทั้งหมดนี้ ให้แก่อาจารย์ที่ปรึกษา และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชา ให้กำลังใจ คำแนะนำ ทำให้ผลงานวิจัยเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง และสำหรับข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นนั้น คณะผู้จัดทำขออภัยผู้เดียว และยินดีที่จะรับฟังคำแนะนำจากทุกท่านที่ได้เข้ามาศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนางานวิจัยต่อไป

อ้างอิง

- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2556). *ผู้หญิงในสังคมและการเมือง*. ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดวงหทัย บุรณเวจจริญกิจ. (2560). *แนวคิดสตรีนิยมและขบวนการทางสังคมของผู้หญิงในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิฟรีดริช เอแบร์ท.
- เด่นพงษ์ แส่นคำ. (2561). *การสร้างแนวคิดชาตินิยมไทยผ่านทางทางการศึกษาวัฒนธรรมและงานนิพนธ์*. วารสารนานาชาติ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 8(3), 142-166.
- มานอชญ์ มุลทรัพย์. (2555). *การเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาของสตรีไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว (2411-2453)*. สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุชาดา ทวีสิทธิ. (2550). *ผู้หญิง ผู้ชายและเพศวิถี: เพศภาวะศึกษาในงานมานุษยวิทยา*. วารสารคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 19(1), 312-349.
- อรอนงค์ ไชยิตพิพัฒน์. (2562). *แนวคิดสตรีนิยม: การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น*. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 7(1), 1-18.